

דגם תשובות – תורה שבעל פה, מס' 005281, קיץ תשע"ו

הערה למעריך: דברים הכתובים בסוגריים אינם מחייבים את הנבחן.

פרק ראשון – לקט מצוות

על הנבחן לענות על שש מן השאלות 1-7.

1. מצוות כיבוד אב ואם (לג)

- א. (1)** שורש המצווה: שראוי לאדם שיכיר ויגמול חסד למי שעשה עמו טובה, ושייתן אל לבו כי האב והאם הם סיבת היותו בעולם, ועל כן ראוי לו לעשות להם כל כבוד וכל תועלת שיוכל, כי הם הביאוהו לעולם, וגם יגעו בו כמה יגיעות בקטנותו.
- (2)** השפעה על עבודת ה': כאשר אדם קונה את מידת הכרת הטוב יכיר את טובתו של הבורא, ויעריך במחשבתו כמה וכמה ראוי לו להיזהר בעבודת ה'.
- ב. (1)** "כבוד זה מנכסי מי חייב לעשותו": השאלה ההלכתית – מי מממן את כיבוד האב, האב או הבן?
- (2)** פסק ההלכה – המימון הוא מנכסי האב אם יש לו נכסים. אבל אם אין נכסים לאב הבן צריך אפילו לחזר על הפתחים כדי להאכיל את אביו.
- ג.** כי הוא נעשה כמתנכר לאביו שבשמים.

2. מצוות הלוואה לעני (סו)

- א.** מצוות הלוואה "חזקה ומחויבת" ממצוות צדקה מכיוון שדוחק של אדם שעדיין לא נודע ברבים שהוא עני גדול מדוחק של אדם שכבר נודע שהוא עני ונוזקק לצדקה. כמו כן, אדם שמקבל הלוואה קטנה אולי יצליח להתגבר על מצוקתו ולא יצטרך לצדקה [גם רכיב אחד מהתשובה ייחשב לתשובה מלאה].
- ב. (1)** כוונת המילה "וזה" לפסוק "אם כסף תלוה את עמי" [לקבל: למצוות הלוואה].
[הערה למעריך: על תת-סעיף זה – 30%]
- (2)** "והעבט תעביטנו": המכילתא מוכיחה שמצוות הלוואה היא חובה. היא מוכיחה זאת מדרך הציווי של הפסוק "והעבט תעביטנו".
[הערה למעריך: על תת-סעיף זה – 70%]

3. שלא לעשוק (רכח)

- א. (1)** שני איסורים שדומים לאיסור עושק: גזלה וגנבה. המכנה המשותף: לקיחת ממון מאדם אחר שלא כדין.
- (2)** 1. כדי להרחיק אותנו ריחוק גדול מאיסורים אלה. 2. כדי להרבות שכרנו בעבור הפרישה מן העברה.
- ב.** "לאו הניתק לעשה" – לאו שאפשר לתקנו במצוות עשה.
- איסור עושק הוא "לאו הניתק לעשה" כי העושק יכול לתקן את הלאו אם ישיב את החמס אשר בכפיו, וינצח את חברו על שהקניטו והכעיסו.

4. ללמוד תורה וללמדה (טיט)

- א.** המשל – המים אינם עומדים בהרים אלא בעמקים.
- הנמשל – התורה מתקיימת באיש דכא ושפל רוח ולא בגבה לב.
- ב. (1)** שלושת החלקים:
1. תורה שבכתב. 2. תורה שבעל פה [בקיאות בגרסת המשניות והברייתות]. 3. הבנת העניינים מן השורש.
[הערה למעריך: על תת-סעיף זה – 57%]
- (2)** הצורך בשלושת החלקים: שלושת החלקים הם עיקר התורה ואי-אפשר לדעת תורה בלי כל השלושה.
[הערה למעריך: על תת-סעיף זה – 43%]

5. לקרות שמע פעמיים בכל יום (תכ)

- א.** לכוון בקריאת שמע: המטרה של מצוות קריאת שמע היא זיכרון [תמידי] במלכות שמים [כדי להישמר מן החטא], וכדי לזכור נדרשת כוונת הלב.
- ב.** (1) "לא דקדק": לא נתן רווח בין הדבקים.
 (2) הגייה מוקפדת:
 — לתת רווח בין המילה "בכל" שמסתיימת ב' ובין המילה "לבבכם" שמתחילה ב'.
- להתיז את האות ז' במילה "תזכרו".

6. לאהוב את הגרים (תלא)

- א.** (1) שורש המצווה: הקב"ה רוצה שיהיו בעם ישראל כל המידות הטובות, ומידה טובה היא לגמול טובה למי שעזב את עמו והצטרף לעם אחר.
 [הערה למעריך: על תת-סעיף זה – 67%]
 (2) — להזהר שלא לצער אותם בשום דבר.
 — לעשות להם טובה וחסד כפי הראוי והיכולת.
 [הערה למעריך: די באפשרות אחת]
 [הערה למעריך: על תת-סעיף זה – 33%]
- ב.** "כי גרים הייתם בארץ מצרים": עניין זה הוזכר משום שהוא טעם למצווה שאנו מצווים לאהוב את הגרים [כי אם נזכור עניין זה נרחם על אדם הנתון במצב דומה].
 העיקרון שבעל ספר החינוך למד ממצווה זו הוא לרחם על אדם שהוא במקום זר ואין לו עזר.

7. שלא לסור מדבריהם (תצו)

- א.** (1) קבלת דברי חכמים: עדיף לסבול טעות אחת של חכמים ויהיו הכול מסורים תחת דעתם הטובה תמיד, ממצב שבו כל אחד ינהג לפי דעתו ואז יהיו חורבן הדת וחילוק לב העם והפסד האומה לגמרי.
- (2) "ניצחוני בניי": אמנם רבי אליעזר הוא שכיוון אל האמת אבל שאר החכמים הכריעו על פי הרוב כפי מצוות התורה, ומכאן שכאילו ניצחו את הקב"ה, בעל האמת.
- ב.** (1) דין זקן ממרא: חכם שהגיע להוראה וסמוך כסנהדרין.
 (2) חכם זה חולק על בית הדין הגדול בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת.

פרק שני — גמרא — מסכת בבא מציעא

על הנבחן לענות על שש מהשאלות 8-16.

8. ייאוש שלא מדעת (דף כ"א, ע"ב)

- א.** ייאוש שלא מדעת — ייאוש שעדיין לא היה בשעת המציאה מכיוון שהבעלים אינם יודעים שהחפץ אבד להם, אך יש להניח שהבעלים יתייאשו כאשר יידעו על כך.
- לפי אב"י, כדי שהמוצא יוכל לזכות באבדה הבעלים צריכים להתייאש ממנה לפני שהיא נמצאה, אולם בשעת המציאה הבעלים כלל לא ידעו שהחפץ אבד להם ולכן עדיין לא התייאשו.
- ב.** הקושיה היא על רבא הסובר שייאוש שלא מדעת הווי ייאוש.
 הקושיה — זיתים וחרובים אינם נושרים מן העץ בדרך כלל ועדיין לא נודע לבעלים שנשרו, אבל כשיוודע להם הם יתייאשו. המשנה אסרה על המוצא לקחת את הזיתים והחרובים. אבל לפי רבא שסובר שייאוש שלא מדעת הווי ייאוש יש לראות בייאוש העתידי ייאוש עכשיו בשעת המציאה, והדין צריך להיות הרי אלו שלו (שם).
- התירוץ — מראהו של הזית [וכן של החרוב] מעיד כי נפל מן האילן שלו, ולכן הבעלים לא יתייאשו כאשר יודע להם שנפלו זיתים כי הם יניחו שהמוצא יבין שהפרי אינו הפקר אלא שייך לבעל האילן, ולא ייקח לעצמו.

9. מציאה ברשות של אדם אחר (דף כ"ה, ע"ב – דף כ"ו, ע"א)
- א. (1) מקרה ודין במשנה – "מצא בגל ובכותל ישן הרי אלו שלו".
 (2) טעם "הרי אלו שלו" הוא מפני שהמוצא יכול לומר לבעל הגל או הכותל שהחפץ אינו שייך לו אלא היה שייך לאמורים שהיו בארץ [לפני שישראל כבשו אותה מהם בימי יהושע בן נון].
- ב. (1) [כאשר נמצא חפץ בכותל ישן "מחציו ולפנים"], מדוע יש להניח שהחפץ של אמורים ולא של בעל הכותל הישן שמשתמש בכותל כבר שנים רבות, האם אמורים מצניעים וישראל אינם מצניעים?
 (2) המשנה עוסקת בחפץ שהעלה חלודה רבה, ולכן יש להניח שהוא שייך לאמורים ולא לבעל הכותל הישן כי בדרך כלל אדם אינו משאיר את חפציו בכותל זמן רב כל כך.
10. סימנים דאורייתא או דרבנן (דף כ"ז, ע"א-ע"ב)
- א. השאלה: האם הדין שמחזירים אבדה על פי סימנים הוא דין שמקורו בדין תורה או בתקנת חכמים? [דהיינו לפי האפשרות השנייה מדאורייתא סימנים אינם מספיקים וצריכים דווקא עדים].
 הנפקא מינה: להחזיר גט בסימנים. אם סימנים דאורייתא – מחזירים, אבל אם סימנים דרבנן – לא מחזירים, כי תקנת חכמים מועילה לממון [הפקר בית דין הפקר] אבל לא לאיסור.
 ב. ההוכחה: (המשנה במסכת יבמות אומרת ש) כדי להעיד על אדם שמת, על מנת להתיר לאשתו להינשא, צריך שתהיה עדות על הפרצוף והחוטם ולא די בסימנים בגופו של המת או בבגדיו. משמע שמן התורה אין לסמוך על סימנים.
 הדחיה: אם יש סימנים מובהקים אפשר מן התורה לסמוך עליהם, אבל במשנה מדובר בסימנים שאינם מוכיחים. הסימנים בגופו של המת הם בעניין גובהו ויש אנשים רבים גבוהים או נמוכים, והסימנים בבגדים גם כן אינם מוכיחים כי ייתכן שבעל הבגדים השאילם לאדם אחר ואדם זה הוא המת שנמצא.
11. הלבנת פנים (דף נ"ח, ע"ב – נ"ט, ע"א)
- א. שאלת הגמרא: מכנה שם רע לחברו לכאורה זהה למלבין פני חברו ברבים, ואם כן מדוע הם נמנים בנפרד?
 תשובת הגמרא: גם אם החבר התרגל לכינוי ואינו מתבייש, גם אז המכנה את חברו בכינוי יורד לגיהנום ואינו עולה מכיוון שהוא התכוון לבייש את חברו.
 ב. (1) בת שבע הוגדרה "ספק אשת איש" כי כל אחד מן הלוחמים של דוד [כמו אוריה החתי, בעלה של בת שבע] היה כותב גט לאשתו על תנאי שאם ימות במלחמה תהיה מגורשת מעכשיו [ולא תיזקק ליבם], ולכן היו הנשים ספק מגורשות.
 דוד ענה לאנשים שהלבינו את פניו: מי שבא על אשת איש מיתתו בחנק ויש לו חלק לעולם הבא, אבל מי שמלבין את פני חברו ברבים אין לו חלק לעולם הבא.
 (נח, ע"ב – נט, ע"א)
 (2) אמרה זו למדו ממעשה יהודה ותמר.
 כאשר הוציאו את תמר לשרפה היא לא סיפרה שיהודה בא עליה אלא אמרה שהיא הרה לאיש שהוא בעל הפריטים האלה [חותם, פתיל ומטה] ואם יודה מעצמו – יודה. כלומר, היא לא רצתה לבייש אותו והסתכנה שייכתן שהוא לא יודה וישרפוה.

12. אונאת דברים וגנבת דעת (דף נ"ט, ע"ב – דף ס', ע"ב)

- א. 1. היא סברה שהחודש הקודם הוא חסר וביום שלושים הוא ראש חודש ואין נפילת אפיים, אולם טענה, שכן החודש הקודם היה מלא וביום שלושים הייתה נפילת אפיים.
2. בדיוק בזמן שהגיע רבי אליעזר לנפילת אפיים בא עני ועמד בפתח הבית והיא הוציאה לו לחם.
(נט, ע"ב)

- ב. (1) 1. [מותר לחנווני לחלק קליות ואגוזים לתינוקות] כי גם שאר החנוונים יכולים לנהוג כך [אני מחלק אגוזים ואתה יכול לחלק שזיפים].
2. [מותר למכור במחיר זול יותר מהשער הנהוג בשוק] כי גם שאר החנוונים יכולים לנהוג כך [והמוכר שגרם לירידת מחירים זו "זכור לטוב"].
(2) חכמים מודים שאסור למוכר לברור את פסולת הגריסים רק בשכבה העליונה כי בכך הוא גונב את דעת הקונים שחושבים שהכול מבורר.

בקיאות (ללומדים 8 דפי גמרא ורש"י)

13. מציאות (דף כ"ה, ע"א-ע"ב)

- א. כאשר נשארו חלק מן הפרות [דבר שאין בו סימן] בתוך הכלי [דבר שיש בו סימן] – חייב להכריז על הכול, כאשר אין פרות בכלי – הפרות הם של המוצא.
[הערה למעריך: תלמיד שענה על שאלה זו על פי האוקימתא השלישית או האוקימתא הרביעית שבגמרא ("ואיבעית אימא... ואיבעית אימא..."), יש לקבל את תשובתו (לפי הגהות הגר"א אות א, גם אוקימתות אלה הם של רב פפא)].
ב. לפי מסקנת דברי רבי חנינא חייב להכריז במקרה שהיו שלושה מטבעות, אפילו של מלך אחד, שהיו מונחים כמגדל [המטבע הרחב למטה, מעליו מטבע צר יותר, ומעליו מטבע צר עוד יותר].
לפי רבי יוחנן חייב להכריז אפילו אם הרוחב של שלושת המטבעות שווה.
ג. (1) המקרה – מצא גוזלות מקושרים ומדדים.
הספק – האם הגוזלות הגיעו ממקום אחר [והרי אלו שלו], או שבעל הגוזלות הצניעם במקום שנמצאו.
[הערה למעריך: על תת-סעיף זה – 40%]
(2) לכתחילה לא ייטול כי אם המוצא ייטול את החפץ שיש לגביו ספק שמא הונח בכוונה יפסידו הבעלים כי הם לא ימצאו את החפץ, וגם המוצא לא יוכל להכריז על החפץ כי אין בו סימנים. אבל אם המוצא נטל את החפץ לא יחזיר אותו לאדם שטוען שהחפץ שלו כי אין בחפץ סימנים. [לקבל הסבר ל"אם נטל לא יחזיר" על פי התוספות (ד"ה "ואם") שמדובר שהוליכו לביתו ויש לחשוש שהבעלים באו ולא מצאו את החפץ ולא יבואו שוב, ולכן אין להחזיר את החפץ למקום שהיה בו] (כה, ע"ב).
[הערה למעריך: על תת-סעיף זה – 60%]

14. הכרזה על אבדה וטיפול באבדה (דף כ"ח, ע"ב)

- א. רב יהודה – המאבד אמר מהי האבדה שאיבד ("גלימא") אך לא אמר את סימני האבדה.
ההסבר של רב ספרא – המאבד אמר את סימני האבדה אך לא אמר את סימניה המובהקים.
ב. הסתירה – יש סתירה בין האמור בברייתא הראשונה לעניין עגלים וסייחים, שמטפל בהם עד שלושה חודשים, לבין האמור בברייתא השנייה לעניין עגלים וסייחים, שאינו מטפל בהם אלא שלוש יום.
ישוב הסתירה – הברייתא הראשונה עוסקת בזמן שיש הרבה דשא בשדות, והבהמות יכולות לרעות בשדה ואין צריך להוציא הוצאות מרובות על הטיפול במזונותיהן, ולכן מטפל בהן עד שלושה חודשים. והברייתא השנייה עוסקת בזמן שאין מרעה וצריך לפטם את הבהמה ממזונות שבבית, שדמיהם יקרים, ולכן המוצא אינו צריך לטפל בהם אלא שלוש יום.

עיון (ללומדים 6.5 דפי גמרא בתוספת עיון במקורות)15. יֵאוּשׁ שְׁלֵא מִדַּעַת (דף כ"א, ע"ב – כ"ב, ע"א)

- א.** "זוטו של ים" – מקום בשפת הים שיש בו גאות ושפל. המוצא ארנק בזוטו של ים רשאי לקחת אותו כי זוהי אבדה מכל העולם ולא רק מן הבעלים, ולכן לא חלה עליה מצוות השבת אבדה.
- ב.** בעל הבית לא ידע על ההפרשה בשעת הפרשת התרומה, אך כשנדע לו הדבר אמר לתורם שהיו לו פרות יפים יותר מאלו שהפריש. העובדה שאכן יש פרות יפים יותר מוכיחה שאכן התכוון לכך והתרומה נחשבת תרומה. משמע שאפשר להחשיב את שביעות הרצון שאחרי ההפרשה כאילו הייתה בעת ההפרשה, וזהו אותו עיקרון שיאוש שלא מדעת הווי יאוש – מחשיבים את היאוש שהיה רק לאחר שנודע לבעלים כייאוש בשעת המציאה.
- ג.** אמימר ורב אשי אכלו מן הפרות כי הניחו שהאריס נותן להם מחלקו, וכשיחלוק עם מרי בר איסק יפחית את הפרות שנתן להם. מר זוטרא לא אכל כי חשש שהאריס נותן להם מחלקו של מרי בר איסק, ולא יפחית את הפרות מחלקו בשעת החלוקה (כב, ע"א, ותוד"ה "מר זוטרא").

16. אבדות ומציאות (דף כ"ה, ע"ב – דף כ"ו, ע"ב)

- א.** מדוע מותר למוצא ליטול את החפצים לעצמו ולא נאמר שהחפצים שייכים לשוכר האחרון של הבית? הרי לכאורה דין אבדה שנמצאה בבית מושכר צריך להיות כמו דין מעות שנמצאו בשוקי ירושלים (חוץ משוק סוחרי הבהמות) בשעת הרגל, שאנו מניחים שהן מעות של מעשר שני [כמו רוב המעות שנמצאות בירושלים בשעת הרגל] דהיינו שמניחים שהן נפלו סמוך למציאתן [כי רגילים לטאטא את שוקי ירושלים בכל יום, ואם נפלו המעות לפני הרגל כבר היו מוצאים אותן באותו יום שנפלו], ואם כן גם בבית מושכר יש להניח שהחפצים שייכים לשוכר האחרון של הבית [כי כל שוכר בודק היטב את כל זוויות הבית לפני שהוא יוצא, ואם כן לא ייתכן שהחפץ שנמצא כעת שייך לשוכרים הקודמים אלא לשוכר שיצא כעת כי את החפצים שהשאירו השוכרים הראשונים מצאו כבר השוכרים שבאו לאחריהם].
- ב.** מצא בחנות הרי אלו שלו כי מדובר בחפץ שאין בו סימן, ומכיוון שאנשים רבים נכנסים לחנות, הבעלים מתייחסים (כו, ע"ב, ורש"י ד"ה "מצא בחנות").
- ג.** (1) כי מדובר בחפץ קטן (מעות) שסביר שבעל החנות לא ימצא אותו, וחצר אינה קונה "בדבר שיכול להיות שלא ימצאנו לעולם" (כו, ע"א, תוד"ה "דשתיק").
- (2) כי רבים מצויים שם [חצר שאינה משתמרת] ובעל החצר אינו יודע כלל שהחפץ נמצא בחצרו, ובחצר שאינה משתמרת נוכחות בעל החצר מועילה לקניין רק אם הוא יכול לשמור על החפץ ויכול למנוע מאחרים לקחתו.

פרק שלישי – תוכני תורה שבעל פה

על הנבחן לענות על שתיים מן השאלות 17-28.

משנה17. מסכת ביכורים

- א.** (1) שם לביכורים – לפני גמר הפרי [אפילו בוסר].
[הערה למעריב: על תת־סעיף זה – 2 נקודות]
- (2) דעת רבי שמעון – צריך לקרוא שם לביכורים כאשר הם כבר תלושים מן הקרקע. נימוק – כשם שבשעת ההבאה הפרי תלוש כך גם בשעת ההפרשה הפרי צריך להיות תלוש.
[הערה למעריב: על תת־סעיף זה – 6 נקודות]
(ביכורים, ג', א')
- ב.** האנשים שהביאו תאנים וענבים – קרובים לירושלים, כי בגלל קרבתם לירושלים פרותיהם יוכלו להגיע לירושלים במצב טוב. האנשים שהביאו גרוגרות וצימוקים – רחוקים מירושלים, כי פרותיהם הלחים אינם יכולים להתקיים עד הגיעם לירושלים.
(שם, ג')

18. מסכת שבת

- א.** האדם המתואר לא ידע שאסור בשבת לבשל, לברור ולטחון, ועבר בכמה שבתות על איסורים אלו – חייב על כל אחד משלושת אבות המלאכה האלה רק חטאת אחת מכיוון שלא נודע לו האיסור בין שבת לשבת והרי זו שגגה אחת על כל מלאכה (שבת, ז', א').
- ב.** (1) קליפות וגרעינים אינם מצטרפים להשלים שיעור כגרוגרת כדי להתחייב במלאכת הוצאה. נימוק – קליפות וגרעינים אינם אוכל.
- (2) לדעת רבי יהודה, קליפות של עדשים מצטרפות להשלים שיעור כגרוגרת כי הן אוכל שהרי הן מתבשות עם העדשים.
(שם, ד')

19. מסכת אבות

- א.** (1) רבן יוחנן בן זכאי שאל את תלמידיו גם על "הדרך הרעה" כי לא כל דבר שהוא ההפך מן הטוב הוא בהכרח רע [מידת החסידות היא טובה, ומי שאינו חסיד אינו רע], והיה אפשר לחשוב לדוגמה, שעין טובה [ההסתפקות] היא דרך ישרה אבל עין רעה ["בקשת היתרונות", מותרות] אינה דרך רעה ["לפי שאינו מזיק לשום אדם בזה"].
- (2) רבן יוחנן בן זכאי שיבח את המידה "לב טוב" כי הלב הוא המניע לכל הכוחות שבאדם, והוא המקור שממנו נובעות כל הפעולות.
(אבות, ב', ט')
- ב.** מי שלוה ואינו משלם לא ימצא מי שילוה לו, ומי שרואה את הנולד יבין זאת ויקפיד להחזיר הלוואות (שם).

אגדה**20. צדקה וחסד**

- א.** (1) הבעיה היא שאנשים אלו מתחזים לעניים, כי הרי לעניים אין כלי זהב וכלי כסף.
- (2) לקבל אחת משתי התשובות האלה:
- בזכות קיומם של הרמאים המתחזים לעניים, בני האדם יכולים להצדיק את עצמם על שלא נתנו צדקה לכל עני שפשט את ידו וביקש מהם נדבה.
- אפילו עני רמאי מזכה אותנו במצווה ובעשיית חסד.
- ב.** לדעת הרב פאפו, אנו צריכים לדבוק במידותיו של הקב"ה, שנותן לחם לכל בשר, ודואג לכל בני האדם במידה שווה, וגם אנו צריכים לתת צדקה מינימלית לכל אדם שמבקש זאת מאתנו, אפילו אם יש חשש שהוא רמאי.

21. היחס לאחר

- א.** (1) האורח אמר לרבי ינאי כי התורה היא ירושה לכל אדם מישראל והיא לא רק של רבי ינאי [או של תלמידי החכמים שזכו ללמוד תורה].
- (2) הקשר בין הדרשה לסיפור הוא שרבי ינאי מבין בעקבות המפגש עם האורח שאף שהוא תלמיד חכם התנהגותו אינה ראויה. לעומת זה, מתברר כי האורח הוא אדם בעל מידות טובות ודרך ארץ, ורבי ינאי יכול ללמוד זאת ממנו.
- ב.** הנמשל הוא: הדלי הוא האדם, המים הם התורה והאבן היא דרך ארץ. הרעיון הוא: כדי ללמוד תורה צריך קודם כול דרך ארץ.

22. רבן יוחנן בן זכאי

- א.** שלוש הבקשות: יבנה וחכמיה, שושלת של רבן גמליאל ורופא שירפא את רבי צדוק.
- ב.** (1) הביקורת היא שרבן יוחנן בן זכאי היה צריך לבקש מאספסיינוס להניח לירושלים הפעם.
- (2) רבן יוחנן בן זכאי היה יכול להשיב שהוא חשב שבקשה כזאת הוא לא ימלא ואז גם הצלה מועטת לא תהיה.
- ג.** רבן יוחנן בן זכאי חשש מכיוון שבהכרעתו שלא לבקש מאספסיינוס להציל את ירושלים ובית המקדש אלא את יבנה וחכמיה הוא פסק בשאלה חמורה ולא היה בטוח אם פסק נכון.

מספרות השו"ת**23. עישון במקומות ציבוריים ופרטיים**

- א. (1)** החובל פטור מתשלום, כי הרי לא ישלם לעצמו.
[הערה למערך: על תת־סעיף זה – 34%]
- (2)** — משום "ונשמרתם מאד לנפשותיכם".
— הקב"ה ברא את האדם, ולכן אסור לאדם לחבול בעצמו כי הוא שייך לקב"ה.
[הערה למערך: על תת־סעיף זה – 66%]
(עמ' 100)
- ב. (1)** האומנים היו מקיזים דם בחצר שלהם והיו באים עורבים ואוכלים את הדם ומלכלכים את התמרים בדם. לכל האנשים לא היה בכך הפסד כי הם היו רוחצים את התמרים ואוכלים אותם, ורק לרב יוסף שהיה איסטניס היה צער גדול לאוכלם.
במקרה זה לא נגרם נזק מהותי לכל האנשים, למעט לאדם אחד (רב יוסף) שהוא איסטניס והדבר הפריע לו, ולמרות זאת נפסק שזכותו של אדם זה לדרוש להפסיק את הקזת הדם. מכאן שגם בנוגע לעישון, אם יש אדם אחד שמבקש להפסיק לעשן בציבור כי העישון מפריע לו, יש למלא את בקשתו ולהפסיק לעשן בציבור.
(עמ' 102).
[הערה למערך: על תת־סעיף זה – 66%]
- (2)** אין חזקה לנזקים גדולים, ועשן הסיגריות הוא נזק גדול (עמ' 103).
[הערה למערך: על תת־סעיף זה – 34%]

24. צער בעלי חיים

- א. (1)** מותר לחתוך את הגידים של פרסות סוס שרכב עליו המלך כדי שלא יוכל לרוץ עוד, כי אסור להשתמש בכליו של מלך שמת.
[הערה למערך: על תת־סעיף זה – 60%]
- (2)** אין איסור צער בעלי חיים כי כבוד המלך הוא כבוד לכל ישראל וכבוד רבים דוחה צער בעלי חיים.
[הערה למערך: על תת־סעיף זה – 40%]
(עמ' 109-110)
- ב. (1)** כי אדם רשאי להחמיר על עצמו אבל לא במקום שנוגע לאחרים, "כי מה ראית שצער בעלי חיים עדיף יותר מצער החולים?" ו"כשאנו עוסקים במידת חסידות חייבים לשקול את כל הצדדים, אם אין הפסד מצד אחר" (עמ' 111).
- (2)** הקב"ה מדקדק עם הגדולים יותר משהוא מדקדק עם אחרים, ומעשהו של רבי הוא כעין אכזריות, ומידת רחמנות הייתה לעכב את השחיטה, ומעשיו של רבי השפיעו על התנהגותם של אחרים (עמ' 116).

25. דינא דמלכותא דינא

- א. (1)** — כי כל בני המלכות מקבלים עליהם מרצונם את חוקי המלך ומשפטיו.
— כי המדינה היא של המלך והוא יכול לגרש את מי שאינו עושה כמצוותו.
(עמ' 123-124)
- (2)** "שמטבעו יוצא" – מלך שמנפיק מטבע, ויש לו שליטה כלכלית.
דווקא במלך כזה "דינא דמלכותא דינא" כי העובדה שמטבעו של המלך יוצא מלמדת שהסכימו עליו בני אותם ארצות, והם רואים בו את אדונם והם נתינים (עבדים) שלו.
(עמ' 127)
- ב.** אופייה החילונית של המדינה: הרב יעקב אריאל לא קיבל טענה זו כי בכל מקרה כולם זקוקים לדרכים ולגשרים, בתי חולים, בתי ספר, משטרה וצבא ועוד, שבלי מיסים אין שום אפשרות לקיימם.
המדינה משתמשת בכספי המסים גם למימון מטרות שליליות: הרב יעקב אריאל לא קיבל טענה זו כי באותה מידה חלק מהמסים מופנה למטרות חיוביות [מטרה חיובית או מטרה שלילית היא גם תלויה בהשקפה של כל אחד, ולא ייתכן שאדם יטען שאינו חייב לשלם מסים ובו בזמן יתבע מן השלטון להשתתף בהוצאותיו].
(עמ' 125-126)

תפילה**26. תפילת העמידה**

- א. (1)** אסור לאחוז ביד בשעת התפילה חפצים מחשש לפגיעה בריכוז ובכוונת הלב.
 מותר לאחוז ביד סידור בשעת התפילה כי עושה כן לצורך התפילה, ולכן אין חשש שהאחיזה תיפגע בריכוזו.
 [הערה למעריך: על תת־סעיף זה – 44%]
- (2)** אם השארת הכדור בלא השגחה תגרום לתלמיד להיות טרוד בחשש שייגנב עדיף שיתפלל והכדור בידי אדם בכך יהיה מרוכז יותר בתפילתו.
 [הערה למעריך: על תת־סעיף זה – 56%]
 (עמ' 105)
- ב. (1)** כדי שלא יהיה לפניו דבר שיבטל כוונתו.
(2) דוגמה – חפץ שנמצא בבית הכנסת לצורך התפילה, הדבר החוצץ רחוק ממנו, אדם אחר הוא החוצץ.
 [הערה למעריך: די בדוגמה אחת]
 (עמ' 109)

27. מנחה וערבית

- א. (1)** אליהו הנביא בהר הכרמל שנענה בתפילת המנחה.
 מעלתה של תפילת המנחה היא שאדם מצליח להתנתק מטרדות היום ולהקדיש זמן לתפילה ובכך הוא מראה שהתפילה לקב"ה היא בעלת משמעות רבה בחייו (עמ' 144-145).
- (2)** — כי בשחרית ומנחה יש קרבנות התמיד שמכפרים אבל בערבית אין קרבן תמיד לכפר.
 — תיקנו דווקא בתפילת ערבית כדי לכפר על החטאים שהיו במהלך כל היום.
 (עמ' 147)
 [הערה למעריך: די בטעם אחד]
- ב. (1)** — אין חזרת הש"ץ בתפילת ערבית.
 — נשים פטורות מתפילה זו.
- (2)** קריאת שמע של ערבית היא חובה מן התורה.
 (עמ' 148-149)

28. תפילות בזמנים מיוחדים

- א. (1)** אם נזכר תוך כדי דיבור — יתקן את עצמו. אם לא נזכר תוך כדי דיבור — יחזור לתחילת תפילת העמידה.
(2) נזכר לפני סיום התפילה — יחזור ל"רצה". נזכר לאחר סיום התפילה — יחזור לתחילת תפילת העמידה.
 (עמ' 151-152)
- ב. (1)** לא צריך לחזור, כי חנוכה ופורים הם חגים מדרבנן (עמ' 151).
(2) — כי אין אומרים שירה [הלל] על נס שבחוץ לארץ [ונס פורים היה בחוץ לארץ].
 — קריאת המגילה שקוראים בפורים היא ההלל.
 — עדיין אנו עבדי אחשוורוש, ואם כן אין טעם לומר הלל.
 [הערה למעריך: די בסיבה אחת]
 (עמ' 154)